

Anonüümseks muudetud versioon

Tölge

C-685/21 – 1

Kohtuasi C-685/21

Eelotsusetaotlus

Saabumise kuupäev:

15. november 2021

Eelotsusetaotluse esitanud kohus:

Oberster Gerichtshof (Austria kõrgeim üldkohus)

Eelotsusetaotluse kuupäev:

21. oktoober 2021

Kaebuse esitaja:

YV

Vastustaja:

Stadtverkehr Lindau (B) GmbH

Oberster Gerichtshof (Austria kõrgeim üldkohus) tegi [...] kohtuasjas, mille pooled on hageja YV [...] ja kostja Stadtverkehr Lindau (B) GmbH, Lindau, [...] Saksamaa, [...] ja mis puudutab 58 710 eurot [...] ja tuvastamisnõuet (hagi hind 10 000 eurot), menetledes hageja erakorralist kassatsioonkaebust apellatsioonikohtu Oberlandesgericht Innsbrucki (liidumaa kõrgeim kohus Innsbruckis) 18. märtsi 2021. aasta määruse peale kohtuasjas GZ 1 R 5/21a-12, millega jäeti muutmata Landesgericht Feldkirchi (liidumaa kohus Feldkirchis) 28. detsembri 2020. aasta määrus kohtuasjas GZ 45 Cg 72/20t-5, [...] järgmise

kohtumääruse:

1. ELTL artikli 267 alusel esitatakse Euroopa Liidu Kohtule järgmine eelotsuse küsimus:

Kas kindlustusandjaks *Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12. detsembri 2012. aasta määruse (EL) nr 1215/2012 kohtualluvuse ning kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades (uuesti*

sõnastatud) (ELT 2012, L 351, lk 1) artikli 11 lõike 1 ja artikli 13 lõike 2 tähenduses on ka ettevõtja, kes ei ole küll kindlustusettevõtja, kuid kes tulenevalt *Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. septembri 2009. aasta direktiivi 2009/103/EÜ mootorsõidukite kasutamise tsiviilvastutuskindlustuse ja sellise vastutuse kindlustamise kohustuse täitmise kohta (kodifitseeritud versioon)* (ELT 2009, L 263, lk 11) artikli 5 lõikes 1 sätestatud erandist kannab enda valduses olevate mootorsõidukite kasutamisel vastavalt kohaldatavale õigusele kvaasikindlustusandjana (sks k *Quasiversicherer*) samasugust vastutust nagu kindlustusandja kindlustusõigusnormide alusel?

2. [...] [menetluse peatamine]

Põhjendused

1. Asjaolud

- 1 Hageja, kelle elukoht on esimese astme kohtu tööpiirkonnas, sai raskelt vigastada 30. juulil 2019 Lindaus (Saksamaa) toimunud liiklusõnnetuses, milles osales kostja valduses olev liinibuss. Kostja on linnalähiliinidel reisijateveoteenuseid osutav munitsipaalettevõtja, kes on Saksa kohustusliku kindlustuse seaduse (Pflichtversicherungsgesetz) § 2 lõike 5 kohaselt tsiviilvastutuse kindlustamise kohustusest vabastatud.

2. Poolte väited

- 2 Hageja esitab kostjale kahjuhüvitise nõude. Vaidluse all on, kas rahvusvahelise kohtualluvuse sätete kohaselt allub asi Austria kohtutele.
- 3 Hageja tugineb määruse (EL) nr 1215/2012 (Brüsseli Ia määrus) artikli 13 lõikele 2 koosmõjus artikli 11 lõike 1 punktiga b. On tõsi, et kostja ei ole kindlustusettevõtja. Saksa õiguse kohaselt on ta reiseveoteenuseid osutava munitsipaalettevõtjana aga kindlustuskohustusest vabastatud. Seepärast peab ta Saksa õiguse kohaselt vastutama kindlustuskohustusega hõlmatud kahju eest samamoodi nagu tsiviilvastutuskindlustuse andja. Sellest tulenevalt peab olema ka võimalik esitada otsehagi kohtualluvuse järgi kindlustusasjades.
- 4 Kostja palub jätta hagi läbi vaatamata. Kostja väitel ei ole ta kindlustusettevõtja, mistõttu ei ole Brüsseli Ia määruse sätted, mis reguleerivad kindlustusõigust, kohaldatavad. Erand kindlustuskohustusest ei saa selles osas midagi muuta.

3. Senine menetlus

- 5 Esimese astme kohus jättis hagi läbi vaatamata, kuna rahvusvahelise kohtualluvuse sätete kohaselt ei allu asi talle. Kohtualluvus vastavalt Brüsseli Ia määruse artikli 13 lõikele 2 koosmõjus artikli 11 lõike 1 punktiga b hõlmab

vaid hagnosis kindlustusettevõtja vastu, mitte aga – nagu käesolevas asjas – sõiduki valdaja vastu.

- 6 Apellatsioonikohus jättis esimese astme kohtu määruse muutmata. Kohus jagas esimese astme kohtu seisukohta, et õnnetuse põhjustanud sõiduki valdaja vastu esitatud hagi ei ole kindlustusasi Brüsseli Ia määruse tähenduses. Tõsiasi, et kostja ei ole hõlmatud kindlustuskohustusega, ei too kaasa teistsugust järeldust.
- 7 Oberster Gerichtshof (Austria kõrgeim üldkohus) peab tegema otsuse hageja määruskaebuse kohta, millega viimane palub tuvastada asja allumise kohtule, kuhu see hagi esitati. Hageja on endiselt seisukohal, et vastavalt Brüsseli Ia määruse artikli 13 lõikele 2 koosmõjus artikli 11 lõike 1 punktiga b on hagejal õigus esitada hagi selle paiga kohtusse, kus on hageja elukoht. Saksa õiguse kohaselt vastutab kostja kindlustuskohustusest tehtava erandi tõttu ise nagu kindlustusandja; hageja on temaga võrreldes „nõrgem“ pool Euroopa Kohtu praktika tähenduses. See peab kajastuma ka kohtualluvust reguleerivates õigusnormides, kuna vastasel korral võib tekkida hinnangutes lahknevus.

4. Õiguslikud alused

- 8 4.1. *Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12. detsembri 2012. aasta määruse (EL) nr 1215/2012 kohtualluvuse ning kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades* artikli 11 lõike 1 punkt b ja artikli 13 lõige 2 on sõnastatud järgmiselt:

Artikkel 11

1. Kindlustusandja vastu, kelle alaline elukoht on liikmesriigis, võib esitada hagi [...]:

b) kui tegemist on kindlustusvõtja, kindlustatu või soodustatud isiku esitatud haviga, muus liikmesriigis hageja alalise elukoha kohtusse.

Artikkel 13

2. Artikleid 10, 11 ja 12 kohaldatakse hagide suhtes, mille kahjustatud isik algatab otse kindlustusandja vastu juhul, kui sellised otsehagid on lubatud.

- 9 Viidatud sätete põhjal, mis sisaldasid juba määruses (EÜ) nr 44/2001 (Brüsseli I määrus), teeb Euroopa Kohus oma väljakujunenud praktikas järelduse, et kohaldatava õiguse kohase otsehagiga võib kannatanu pöörduda isiku vastu, kes on kindlustanud õnnetuses osalenud sõiduki tsiviilvastutuse, enda asu- või elukohariigi kohtutesse (kohtuotsus Odenbreit, C-463/06; kohtotsus KABEG, C-340/16).

- 10 4.2. Kostja on vastavalt Saksa kohustusliku kindlustuse seaduse (Pflichtversicherungsgesetz, edaspidi „dPflVG“) § 2 lõike 1 punktile 5 kindlustuskohustusest vabastatud. Viidatud sätte kohaselt ei ole dPflVG § 1 (seega kindlustuskohustuse ettekirjutus) kohaldatav:

5. juriidilistele isikutele, kellele on kindlustuskaitse tagatud omavalitsusteülese kindlustusega (sk k Haftpflichtschadenausgleich), mis on kindlustusjärelvalveseaduse (Versicherungsaufsichtsgesetz) § 3 lõike 1 punkti 4 alusel kindlustusjärelvalve alt vabastatud.

- 11 Viidatud sätte osutab Saksa kindlustusjärelvalveseaduse (Versicherungsaufsichtsgesetz) § 3 lõike 1 punktile 4. Selle kohaselt ei kuulu järelvalve alla:

4. kohaliku omavalitsuse üksuste ja omavalitsusliitude õigusvõimeta ühendused, mille eesmärk on ümberkandmisega hüvitada järgmist liiki kahjud, mille on põhjustanud nende liikmed ja sellised avaliku teenuse osutamise kohustusega ettevõtjad, milles üks või mitu omavalitsusüksust või – punktis b nimetatud juhtudel – muud piirkondlikku üksust omavad vähemalt 50% suurust osalust: [...]

b) kahju mootorsõidukite valdamisest,

[...]

- 12 Kõnealune erand hõlmab üldjuhul veoteenuseid osutavaid munitsipaalteenustajaid, kes ei kindlusta oma sõidukite kasutamise tsiviilvastutust, vaid hüvitavad kahju ümberkandmismeetodi alusel teiste omavalitsusüksustega moodustatud liitude kaudu ja jaotavad riski niimoodi omavahel ära [...]. Omavalitsusteülese kindlustuse (sk k Haftpflichtschadenausgleich) alusel esitavad liikmed üksteise vastu nõudeid; kannatanul ei ole õigust esitada nõuet (õigusvõimetu) liidu vastu.
- 13 4.3. Kindlustuskohustusest tehtava erandi puhul näeb dPflVG § 2 lõige 2 ette järgmist (kohtukollegiumi allakriipsutus):

(2) § 1 nimetatud liiki kahju korral peavad lõike 1 punktide 1–5 kohaselt kindlustuskohustusest vabastatud sõidukivaldajad juhul, kui nad ei ole sõlminud käesoleva seaduse sätetele vastavat tsiviilvastutuskindlustuslepingut, vastutama sõidukijuhi ja muude isikute ees, kellele oleks tagatud kindlustuskaitse käesoleva seaduse alusel sõlmitud tsiviilvastutuskindlustusega, samamoodi ja samas ulatuses nagu kindlustusandja sellise tsiviilvastutuskindlustuslepingu olemasolu korral. Kohustus piirdub kindlaks määratud minimaalsete kindlustussummadega. Isiku- või varakahju tekitamise korral vastutab sõiduki valdaja kolmanda isiku ees ka siis, kui sõidukijuht on sündmuse, mille eest ta kannab vastutust kolmanda isiku ees, tahtlikult ja õigusvastaselt põhjustanud. § 12 lõike 1 teine kuni viies lause kehtivad analoogia alusel. Kindlustuslepinguseaduse (Versicherungsvertragsgesetz) §-d 100–124 ning §-d 3 ja 3b ning

mootorsõidukite kasutamise kohustusliku kindlustamise määrus (Kraftfahrzeug-Pflichtversicherungsverordnung) on kohaldatavad mutatis mutandis. Kui sõiduki valdaja täidab esimeses lauses sätestatud kohustused, võib ta kindlustuslepinguseaduse (Versicherungsvertragsgesetz) §-e 116 ja 124 mutatis mutandis kohaldades nõuda kulutatud summade hüvitamist, kui kindlustuslepingu olemasolu korral oleks kindlustusandja olnud sõidukijuhi või muu kaaskindlustatud isiku suhtes soorituse tegemise kohustusest vabastatud; muus osas on valdaja nõue nende isikute vastu välistatud.

- 14 Erand kindlustuskohustusest toob seega kaasa selle, et valdaja vastutab kannatanu ees nagu tsiviilvastutuskindlustuse andja, seepärast nimetatakse teda Saksamaal kvaasikindlustusandjaks (sks k *Quasiversicherer*) või omakindlustusandjaks (sks k *Eigenversicherer* või *Selbstversicherer*). Kõnealune vastutus lisandub valdaja vastutusele ja asendab muul juhul olemasoleva tsiviilvastutuskindlustuse andja vastutuse [...].
- 15 4.4. dPflVG §-s 2 sätestatud erand kindlustuskohustusest põhineb direktiivi 2009/103/EÜ mootorsõidukite kasutamise tsiviilvastutuskindlustuse ja sellise vastutuse kindlustamise kohustuse täitmise kohta artikli 5 lõikel 1. Viidatud säte on sõnastatud järgmiselt (kohtukolleegiumi allakriipsutus):

1. Liikmesriik võib teha erandi artikli 3 sätetest seoses teatavate avalik-õiguslike või eraõiguslike juriidiliste või füüsiliste isikutega; asjaomane riik koostab selliste isikute nimekirja ja edastab selle teistele liikmesriikidele ja komisjonile.

Liikmesriik, kes teeb sellise erandi, võtab vajalikud meetmed, et tagada tema territooriumil ja teise liikmesriigi territooriumil sellistele isikutele kuuluvate sõidukite tekitatud kahju eest hüvitise maksmine.

Eelkõige nimetab ta kahju tekkimise riigis ametisse asutuse või organi, kes vastutab hüvitise maksmise eest kannatanule vastavalt selle riigi õigusaktidele, kui ei kohaldata artikli 2 punkti a.

Kõnealune riik edastab kohustuslikust kindlustusest vabastatud isikute ning hüvitise maksmise eest vastutavate asutuste või organite loetelu komisjonile.

Komisjon avaldab nimetatud loetelu.

5. Eelotsuse küsimus

- 16 5.1 Brüsseli Ia määruse artikkel 10 ja sellele artiklile järgnevad artiklid hõlmavad oma üheti mõistetava sõnastuse järgi ainult „kindlustusasju“. See kehtib ka peakindlustusandja vastu esitatava otsehagi suhtes vastavalt Brüsseli Ia määruse artikli 13 lõikele 2 koosmõjus artikli 11 lõike 1 punktiga b. Seetõttu ei ole see säte kohaldatav valdaja vastu esitatavatele hagidele (Oberster Gerichtshof)

- (Austria kõrgeim üldkohus) 2 Ob 189/18k SZ 2018/89; lõppkokkuvõttes ka Bundesgerichtshofi (Saksamaa Liitvabariigi kõrgeim üldkohus) VI ZR 279/14). See on kooskõlas ka kindlustusasjades kohaldatavate erinormide eesmärgiga tagada kindlustusandja vastaspoole kui harilikult nõrgema poole tarvis soodsamad kohtualluvuse eeskirjad, nagu on rõhutanud Euroopa Kohus (kohtuotsus Groupe Josi, C-412/98, punkt 64; kohtuotsus Odenbreit, C-463/06, punkt 28; kohtuotsus KABEG, C-340/16, punkt 28; kohtuotsus Hofsoe, C-106/17, punkt 40).
- 17 5.2. Käesolevas asjas ei esita hageja aga nõuet kostja kui sõiduki valdaja vastu. Pigem tugineb ta sellele, et Saksa õiguse kohaselt vastutab kostja kindlustuskohustusest tehtava erandi tõttu samamoodi nagu tsiviilvastutuskindlustuse andja. Eelkõige on dPflVG § 2 lõike 2 kohaselt *mutatis mutandis* kohaldatavad Saksa kindlustuslepingu seaduse (Gesetz über den Versicherungsvertrag, edaspidi „VVG“) sätted, mis reguleerivad tsiviilvastutuskindlustust (VVG §-d 100–112) ja kohustuslikku kindlustust (VVG §-d 113–124).
- 18 5.3. Sellega tekib küsimus, kas ka käesoleval juhul saab kohtualluvus tuleneda Brüsseli Ia määruse artikli 13 lõikest 2 koosmõjus artikli 11 lõike 1 punktiga b.
- 19 (a) Viidatud sätete sõnastusest lähtuvast tõlgendusest võiks tuleneda, et „kindlustusandjatena“ tuleb käsitada vaid selliseid isikuid, kes on tegelikult kindlustusettevõtjad. Käesolevas asjas see nii ei ole, kuna kostja vastutab vaid ise kindlustusandjana, kuid ei paku kindlustusteenuseid teistele isikutele. Seepärast võiks asuda ka seisukohale, et liiklusõnnetuses kannatanu ei ole võrreldes kostjaga – osaihing, kes osutab reisijate lähiveoteenuseid – „harilikult“ nõrgem pool.
- 20 (b) Brüsseli Ia määruse artikli 13 lõike 2 sõnastus koosmõjus artikli 11 lõike 1 punktiga b ei välista siiski, et „kindlustusandjana“ saab käsitada iga isikut, kes kohaldatava (käesolevas asja seega Saksa) õiguse alusel kannab kindlustusõigusnormide alusel vastutust.
- 21 Seda kinnitab süstemaatiline tõlgendus. Nii direktiivi 2009/103/EÜ kohane kindlustuskohustus kui ka Brüsseli Ia määruse artikli 13 lõikest 2 koosmõjus artikli 11 lõike 1 punktiga b tulenev kohtualluvus (*forum actoris*) on samamoodi ette nähtud kannatanu kaitseks: kindlustuskohustusega tuleb tagada, et kannatanu saab hüvitist olenemata kahju tekitaja rahalisest olukorrast. Võimalus esitada hagi hageja elukohariigi kohtusse peab piiriüleste juhtumite korral hõlbustama nõude maksmapanekut. Liidu õiguse sätted on seega sisulises seoses ja selles osas sidusad.
- 22 Direktiivi 2009/103/EÜ artikli 5 lõige 1 võimaldab liikmesriikidel näha ette erandeid kindlustuskohustusest, kuid liikmesriigid peavad siiski tagama kannatanutele hüvitise maksmise. Sellel aluseks on ilmselgelt Euroopa Liidu seadusandja hinnang, et erand kindlustuskohustusest ei või seada liiklusõnnetuses kannatada saanud isikuid ebasoodsamasse olukorda. See on Saksa õiguses (käesolevas asjas kujunenud olukorras) üle võetud nii, et (a) erand

kindlustuskohustusest eeldab riski katmist võlaõigusliku omavalitsusteülese kindlustuse (sks k *Haftpflichtschadensausgleich*) kaudu, mistõttu ei teki kannatanu jaoks samamoodi nagu kindlustuskaitse puhul kahju tekitaja maksejõuetuse ohtu ja (b) kannatanu saab esitada valdaja vastu, kelle suhtes kehtib erand kindlustuskohustusest, nõude samamoodi nagu kindlustusandja vastu. Materiaalõiguslik kaitse on kannatanule seega tagatud ka kindlustuskohustusest tehtud erandi korral, ja seda olenemata sellest, kas kannatanu elu- või asukoht on Saksamaal või mõnes muus riigis.

- 23 Kui tõlgendada Brüsseli Ia määruse artikli 13 lõiget 2 koosmõjus artikli 11 lõike 1 punktiga b nii, et hõlmatud on vaid kindlustusettevõtjate vastu esitatud higid, siis jätaks kindlustuskohustusest tehtav erand piiriülestel juhtumitel kannatanu ilma talle kohtualluvust reguleerivatest õigusnormidest tulenevast kaitsest. Käesoleval juhul sõltuks võimalus panna nõue maksma hageja elukohas sellest, kas vastaspoole puhul on tegemist tsiviilvastutuskindlustusega kaetud kaugliinibussiga või kindlustuskohustusest vabastatud lähiliinibussiga. Sellega läheks kaotsi kindlustuskohustust ja rahvusvahelist kohtualluvust reguleerivate õigusnormide sidusus.
- 24 Seetõttu on – tuginedes ka liidu õiguses sätestatud sidususe põhimõttele (ELTL artikkel 7) – alust võtta seadusandja järeltust, mis põhineb direktiivi 2009/103/EÜ artikli 5 lõikel 1, arvesse ka Brüsseli Ia määruse artikli 13 lõike 2 koosmõjus artikli 11 lõike 1 punktiga b tõlgendamisel. Ka siin ei või kindlustuskohustusest tehtav erand põhjustada liiklusõnnetuses kannatada saanud isiku seadmist ebasoodsamasse olukorda. Seda saaks käesoleval juhul ellu viia nii, et „kindlustusandjana“ käsitatakse seda isikut, kes kindlustuskohustusest tehtava erandi korral vastutab kohaldatava õiguse kohaselt nagu kindlustusandja.
- 25 Selles kontekstis võiks hagejat tõepoolest pidada (harilikult) „nõrgemaks pooleks“ Euroopa Kohtu praktika tähenduses. On küll võimalik, et kostja – erinevalt kindlustusettevõtjast – ei tegele ise kahjukäsitlusega. Omavalitsusteülene kindlustus (sks k *Haftpflichtschadensausgleich*) (see tähendab riski jagamine mitme omavalitsusüksuse vahel) võimaldab kostjal aga hüvitada ka suuri kahjusid, ilma et see ohustaks tema majanduslikku elujõulisust. Seega on ta majanduslikult palju tugevas olukorras kui tüüpiline kannatanu, kellele tuleb maksta hüvitist.
- 26 5.4. Viimati nimetatud kaalutlustel kaldub Oberster Gerichtshof (Austria kõrgeim üldkohus) tegema järeltust, et *forum actoris* vastavalt Brüsseli Ia määruse artikli 13 lõikele 2 koosmõjus artikli 11 lõike 1 punktiga b on kohaldatav ka käesolevas asjas. Siiski on võimalik ka teistsugune tõlgendus. Seetõttu on Oberster Gerichtshof (Austria kõrgeim üldkohus) kui kõrgeima astme kohus kohustatud esitama eelotsusetaotluse.

6. Menetluse peatamine

[...]

Oberster Gerichtshof

Viin, 21. oktoober 2021

[...]

TÖÖDOKUMENT